Медична термінологія в суспільно-політичному дискурсі (на прикладі статті Ліни Костенко “Україна як жертва і чинник глобалізації катастроф”)

Зоряна Куньч
Кафедра української мови
Національний університет “Львівська політехніка”
Львів, Україна
zoriana.y.kunch@lpnu.ua

Анна Шаблій
Національний університет “Львівська політехніка”
Львів, Україна
annet02121999@gmail.com

Abstract. Metaphorical rethought in political discourse is investigated due to the material of Lina Kostenko’s article “Ukraine as a victim and factor of globalization of catastrophes”. Medical terminology is an effective means of expressing thoughts, as the author tries to use well-known, more understandable objects, which in our case are medical terms, to comprehend obscure, complex concepts. In addition to the artistic goal – to saturate the text with interesting, bright, accurate, and emotional phrases, the use of metaphorically rethought medical terms becomes an important tool to influence the perception of the text by the audience.

Ключові слова: термін, детермінологізація, медична термінологія, метафора, суспільно-політичний дискурс.

Вступ

Використання термінної лексики у текстах різних стилів привертає увагу багатьох дослідників. Суспільно-політичний дискурс викликає особливий інтерес, якщо взяти до уваги термінологію тих галузей наук, які віддалені від означеної предметної сфери. У цій роботі проаналізуємо використання медичної термінології на прикладі статті Ліни Костенко “Україна як жертва і чинник глобалізації катастроф” [1]. Завдання дослідження – з’ясувати як детермінологізація лексичних одиниць чинить вплив на зміст та на сприймання публіцистичного тексту реципієнтом.

Виклад основного матеріалу

Аналізована стаття Ліни Костенко дає яскраві приклади метафоризації медичних термінів задля увиразнення змісту повідомлення. Адже детермінологізаційні процеси є яскравою особливістю медичної термінології: “за ознакою частотності лідерами є хімічні, фізичні, медичні, богословські, граматичні терміни” [4: 22]. У цьому виявляється когнітивна функція метафори. До прикладу, “Одним із таких стереотипів є *хронічне потрактування* України як жертви…” [1]. Лексема *хронічний*, яку зазвичай вживають у поєднанні з іменником *хвороба*, тут використано як синонім до “постійний”, “тривалий”. Однак внаслідок метафоричного накладання семи *хвороба* ми сприймаємо словосполуку *хронічне потрактування* зі значенням тривалого хворобливого стану, який потребує лікування. Це так звана атрибутивна метафора [2: 20]. Ще один приклад. “Зона розповзається, як *гангрена*, відчужує все нові й нові території”. Цей медичний термін має значення “змертвіння будь-якої ділянки тіла або органу, спричинене гіпоксією тканин, яка є наслідком гострого порушення кровообігу і нервової регуляції” [7: 157]. Вживання цієї лексеми щодо характеристики зони відчуження, як непридатного для життя місця на мапі України, підсилює розуміння того, що ця зона швидко поширюється і не піддається “лікуванню”.

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository http://ena.lp.edu.ua

Інший приклад: “Чи це було далекоглядне *щеплення* з боку [імперії]…” [1]. Авторка яскравою метафорою доносить думку, що українцям за допомогою пропаганди, русифікації, утисків “ввели” “…комплекс меншовартості, провінційності, вторинності… мови й культури” [1]. Зауважимо, що термін *щеплення*, що увійшов до медичної терміносистеми внаслідок метафоризації загальновживаного слова [6: 14], зазнав у цьому контексті нового переосмислення, що ґрунтується на метафоризації. Подібний контекст і детермінологізма *ін’єкція*: “…І вводять глядачеві чергову *ін’єкцію* неповаги до українців”. Цей термін дає змогу експресивно інтерпретувати процес, коли людям насаджують певні поняття за допомогою певної начебто лікувальної процедури.

Вагомий вплив детермінологізація чинить на свідомість аудиторії, викликаючи особливі емоційні реакції. Розгляньмо приклад детермінологізації медичного терміна *інтоксикація*: “…Потенційна небезпека застарілих зношених технологій, терикони сміття, постійно замовчувані джерела *інтоксикацій*…” [1]. Звернімо увагу, що цей медичний термін у фразі поєднується з лексемами, які трактують певні екологічні проблеми. Тобто термін *інтоксикація* зберігає тут своє значення “отруєння організму токсичними речовинами, які потрапили ззовні або виробилися безпосередньо в ньому самому [7: 328]. Однак зберігаючи свою медичну конотацію, це слово надає висловленню значної експресії, сприяє впливу фрази на чуттєво-емоційну сферу реципієнта.

Подібну роль відіграє і медичний термін *синдром* у наведеній нижче цитаті: “Знову спрацював той же *синдром* – сучасно мислячі, прогресивні люди не були запитані і почуті” [1]. Значення цього терміна “сполучення ознак (симптомів) якогось захворювання” [7: 691] не зазнало змін, проте, поширивши його з людського організму на українське суспільство, авторка досягає виразного стилістичного ефекту. Наведені приклади свідчать, що медичні детермінологізми лежать в основі контекстуального значення, супроводжуваного негативними конотаціями [5: 139].

Висновок

Метафоризація термінів у політичному дискурсі виступає дієвим засобом увиразнення думки, адже для осмислення малозрозумілих, складних понять авторка намагається використати добре відомі, більш зрозумілі об’єкти, якими в нашому випадку є медичні терміни. Метафоричне моделювання дає змогу “використовувати значно простіші й конкретніші образи” [3: 24] зі сфери медицини, яка для аудиторії є добре відомою. Тож окрім художньої мети – наситити текст цікавими, яскравими, влучними й емоційними фразами, вживання метафорично переосмислених медичних термінів стає вагомим інструментом впливу на сприймання тексту аудиторією.

Література

[1] Л. Костенко. Україна як жертва і чинник глобалізації катастроф. URL: http://vkon.blog.net.ua/2013/07/12/lina-kostenko-ukrajina-yak-zhertva-i-chynnyk-hlobalizatsiji-katastrof/.

[2] З. Куньч. “Образність мовлення як ознака культури мови (на прикладі метафори)”. Український смисл: науковий збірник. За ред. І. Попової. Дніпро: Ліра, 2018. С. 14-22.

[3] З. Куньч, М. Куньч. “Роль метафори у формулюванні політичних афоризмів (на матеріалі гасел Революції гідності)”. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія “Лінгвістика”: Збірник наукових праць. Випуск 32. Харків: ХДУ, 2018. С. 23-30.

[4] Теорія терміна: конкретизація лексико-семантичних парадигм: монографія. Львів: Галицька видавнича спілка, 180 с.

[5] Українська реальність крізь призму терміна: монографія. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2019. 232 с.

[6] Український науковий термін: діахронний контекст. Львів: Галицька видавнича спілка, 2019. 226 с.

[7] Універсальний словник української мови. Тернопіль: Вид-во навчальної книги “Богдан”. 2-ге вид. 2007. 847 с.

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository http://ena.lp.edu.ua